

Νόμος 4800/2021,

Μια πρώτη αποτίμηση των μεταρρυθμίσεων που επέφερε στο Οικογενειακό Δίκαιο.

Κατερίνα- Χριστίνα Ψαρά, προπτυχιακή φοιτήτρια Νομικής Σχολής, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Πριν από την Αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου με το ν.1329/1983 επικρατούσε, όπως είναι γνωστό, στην οικογένεια, ο αναχρονιστικός θεσμός της πατριαρχικής εξουσίας υπό την οποία τελούσαν τα ανήλικα τέκνα. Με την αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου, το 1983, καθιερώθηκε ο θεσμός της γονικής μέριμνας, ο οποίος βασίζεται σε δύο θεμελιώδεις αρχές: Στην αρχή της προστασίας του συμφέροντος του τέκνου και στη συνταγματική αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, μια από τις εκφάνσεις της οποίας είναι η θεσμοθέτηση της καταρχήν από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας (1510 παρ.1 εδ. α ΑΚ).

Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπηση του σε κάθε δικαιοπραξία ή δίκη που σχετίζονται με το πρόσωπο του (1510 παρ.1 εδ.β ΑΚ)^[1]. Η γονική μέριμνα είναι λειτουργικό δικαίωμα, διότι είναι μεν δικαίωμα του γονέα, αλλά η άσκηση της αποσκοπεί στην προώθηση και την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του τέκνου (1511 ΑΚ)^[2]. Επιπλέον, το κύριο κριτήριο για την αποτίμηση του τρόπου άσκησης της γονικής μέριμνας είναι το συμφέρον του τέκνου. Υπό την έννοια αυτή οι γονείς οφείλουν να μεριμνούν, ώστε, αφενός, να θωρακίζεται το συμφέρον του τέκνου και, αφετέρου, να μη θιγεται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Από πλευράς νομικής φύσης, το δικαίωμα της γο-

νικής μέριμνας^[3] είναι διαρκές, προσωποπαγές, δηλαδή συνδέεται με το πρόσωπο του κάθε γονέα, και απαράγραπτο. Επίσης, δεν χωρεί παραίτηση από αυτό.

Είναι προφανές ότι ο θεσμός της γονικής μέριμνας έχει μεγάλη σημασία, διότι μέσω αυτού οι γονείς εκπληρώνουν την οικογενειακή αποστολή που δεν είναι άλλη από την ηθική, ψυχολογική, πνευματική και σωματική ανάπτυξη του τέκνου τους. Γι' αυτό το λόγο ο νέος νόμος, ο οποίος επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις σχέσεις γονέων και τέκνων με την καθιέρωση του κανόνα της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας, τον θεσμό της εναλλασσόμενης κατοικίας, το τεκμήριο της επικοινωνίας (1/3) με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο και την εισαγωγή εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης των οικογενειακών διαφορών, βρέθηκε στο επίκεντρο των συζητήσεων. Αυτή η σωρεία των αλλαγών προβλημάτισε και δίχασε τόσο την κοινή γνώμη, όσο και τον επιστημονικό κόσμο και η ένταξή τους στο δίκαιο του Αστικού Κώδικα επέφερε ποικίλες αντιδράσεις.

Ι. Το νομικό καθεστώς που επικρατεί σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Σουηδία)

Το σύστημα της συνεπιμέλειας επικρατεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Ενδεικτικά, θα αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το συγκεκριμένο σύστημα σε κάποιες από αυτές.

...ο θεσμός της γονικής μέριμνας, ο οποίος βασίζεται σε δύο θεμελιώδεις αρχές: Στην αρχή της προστασίας του συμφέροντος του τέκνου και στη συνταγματική αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών...

^[1] Απ. Γεωργιάδης, Οικογενειακό Δίκαιο, Εκδ. Σάκουλα, 2017, σελ. 563.

^[2] Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 563.

^[3] Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 563.

Νόμος 4800/2021

Α. Για παράδειγμα, στη Γερμανία^[4], οι γονείς εξακολουθούν να ασκούν από κοινού την επιμέλεια του τέκνου τους μετά το διαζύγιο ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης. Παρόλα αυτά, εάν υπάρξει αίτηση του ενός γονέα σχετικά με το θέμα της επιμέλειας το δικαστήριο οικογενειακών υποθέσεων μπορεί να καταναεί με διαφορετικό τρόπο την άσκηση της επιμέλειας (άρση της από κοινού άσκησης της επιμέλειας), ώστε να εξυπηρετείται καλύτερα το συμφέρον του τέκνου. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα, έπειτα από συμφωνία των δύο γονέων, να ορισθεί ο τρόπος άσκησης της επιμέλειας του τέκνου και να ρυθμιστεί η άσκηση του δικαιώματος της επικοινωνίας. Όμως, αυτή η συμφωνία πρέπει να εγκριθεί από το δικαστήριο, ώστε να μην υπάρχει παρέκκλιση από τους κανόνες που ρυθμίζουν τα ζητήματα επιμέλειας του τέκνου και να μην τίθεται σε κίνδυνο το συμφέρον του. Οι γονείς μπορούν να προσφεύγουν στον θεσμό της οικογενειακής διαμεσολάβησης για να επιλύουν τυχόν διαφωνίες τους, χωρίς να χρειάζεται να προσφύγουν στην δικαιοσύνη.

Β. Και στο Ηνωμένο Βασίλειο^[5] η άσκηση της γονικής μέριμνας συνεχίζει και ασκείται και από τους δύο γονείς μετά την λύση του γάμου τους ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης. Ωστόσο, το δικαστήριο μπορεί να την περιορίσει, εάν κρίνει ότι αυτό επιβάλλεται με γνώμονα τη διασφάλιση του συμφέροντος του τέκνου. Παράλληλα, οι γονείς έχουν το δικαίωμα, εάν το επιθυμούν, να συνάψουν συμφωνία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα ασκείται η γονική μέριμνα. Η συμφωνία αυτή θα πρέπει να συναφθεί εγγράφως (έντυπο συμφωνίας για την γονική μέριμνα). Το έντυπο, αφού συμπληρωθεί και από τους δύο γονείς, καταχωρείται στο Κεντρικό Δικαστήριο Οικογενειακών Διαφορών. Εάν οι γονείς δεν συμφωνούν, μπορούν να απευθυνθούν στις υπηρεσίες διαμεσολάβησης. Το Δικαστήριο

είναι αρμόδιο να αποφασίσει με ποιον και που θα διαμείνει το τέκνο, καθώς και να ρυθμίσει τα ζητήματα επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει, όμως δεν έχει αρμοδιότητα για τον καθορισμό του ύψους της διατροφής. Εάν οι γονείς δεν συμφωνήσουν, η απόφαση για τη διατροφή λαμβάνεται από την Υπηρεσία Διατροφής Τέκνων.

Γ. Στη Σουηδία^[6] η επιμέλεια ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς σε περίπτωση διαζυγίου ή διακοπής της έγγαμης συμβίωσης. Εάν οι γονείς επιθυμούν να μεταβάλλουν αυτό το καθεστώς, καταθέτουν αίτηση για να αρθεί η από κοινού άσκηση της επιμέλειας. Η αίτηση αυτή ελέγχεται από το δικαστήριο, εκτός εάν και οι δύο γονείς συναινούν σε αυτήν την αλλαγή του τρόπου άσκησης της επιμέλειας, οπότε δεν είναι αναγκαία η συνδρομή του δικαστηρίου. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, η εν λόγω συμφωνία για είναι έγκυρη και νόμιμη, χρειάζεται την έγκριση της Υπηρεσίας Κοινωνικής Πρόνοιας. Το ίδιο καθεστώς επικρατεί και για τα θέματα που αφορούν τον τόπο διαμονής του τέκνου και την επικοινωνία του με τον άλλον γονέα. Ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι αρκετά διαδεδομένος στη σουηδική έννομη τάξη. Μπορούν και οι ίδιοι οι γονείς, εάν το επιθυμούν να ζητήσουν την συνδρομή διαμεσολαβητών, ώστε να καταλήξουν σε κάποια συμφωνία η οποία, εάν εγκριθεί από την Υπηρεσία Κοινωνικής Πρόνοιας επέχει θέση δικαστικής απόφασης. Επιπλέον, και το ίδιο το δικαστήριο μπορεί να παραπέμψει τους γονείς σε διαμεσολάβηση ενώπιον της Υπηρεσίας Κοινωνικής Πρόνοιας, εάν οι γονείς δεν είχαν προσφύγει σε αυτήν τη λύση νωρίτερα, ώστε να δημιουργηθούν όσο το δυνατόν καλύτερες συνθήκες για την επίτευξη του συμφέροντος του τέκνου. Γενικότερα, στη σουηδική έννομη

Η Γερμανία, το Ην. Βασίλειο, η Σουηδία έχουν θεσμοθετήσει και υποστηρίζουν στο νομικό τους σύστημα την από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας

^[4] Ευρωπαϊκή Πύλη Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης, Γονική μέριμνα - επιμέλεια των παιδιών και δικαίωμα επικοινωνίας (Γερμανία), Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο, Δεκέμβριος 2020, https://e-justice.europa.eu/302/EL/parental_responsibility_child_custody_and_contact_rights?GERMANY&member=1.

^[5] Ευρωπαϊκή Πύλη Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης, Γονική μέριμνα - επιμέλεια των παιδιών και δικαίωμα επικοινωνίας (Αγγλία και Ουαλία), Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο, Αύγουστος 2021, https://e-justice.europa.eu/302/EL/parental_responsibility_child_custody_and_contact_rights?ENGLAND_AND_WALES&member=1.

^[6] Ευρωπαϊκή Πύλη Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης, Γονική μέριμνα - επιμέλεια των παιδιών και δικαίωμα επικοινωνίας (Σουηδία), Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο, Δεκέμβριος 2020, https://e-justice.europa.eu/302/EL/parental_responsibility_child_custody_and_contact_rights?SWEDEN&member=1.

Οικογενειακό Δίκαιο

τάξη, συνεπιμέλεια σημαίνει ότι και οι δύο γονείς συναποφασίζουν για ζητήματα που αφορούν το τέκνο τους.

II. Το νέο σύστημα της συνεπιμέλειας και οι συνέπειές της

A. Η άσκηση της γονικής μέριμνας όπως προαναφέραμε περιλαμβάνει τρεις λειτουργίες, η σημαντικότερη από αυτές, όμως, είναι η επιμέλεια του προσώπου^[7]. Η επιμέλεια του προσώπου αφορά την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου, το οποίο αποτελεί αυθύπαρκτο μέλος της οικογένειας, αλλά και της κοινωνίας^[8]. Στο άρθρο 1518 του ΑΚ ορίζεται η επιμέλεια και ο τρόπος με τον οποίο αυτή πρέπει να ασκείται.

Ο νέος νόμος ήρθε για να ανατρέψει το υπάρχον νομικό σύστημα άσκησης της γονικής μέριμνας μετά τη διάσταση, το διαζύγιο ή τη λύση ενός συμφώνου συμβίωσης και να εισαγάγει το σύστημα του κανόνα της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας^[9], η οποία εφαρμόζεται εκ του νόμου (1513 ΑΚ) . Βεβαίως, παρέχεται η δυνατότητα, με το νέο άρθρο 1514 παρ. 1 – άρθρο 8 ν. 4800/2021 ΑΚ - για αντίθετη σε σχέση με τη συνεπιμέλεια που εισάγει ο νόμος συμφωνία των γονέων, με την τήρηση των διατυπώσεων που προβλέπει ο νόμος αυτός.

B. Το σύστημα της συνεπιμέλειας επικρατεί εδώ και αρκετά χρόνια σε διάφορες χώρες της Ευρώπης ως νομικό σύστημα που σέβεται απόλυτα την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα, προωθεί την ειρηνική συνύπαρξη των δύο γονέων και τον μεταξύ τους διάλογο και προασπίζει το συμφέρον του τέκνου εξασφαλίζοντας του ένα ασφαλές περιβάλλον διαβίωσης^[10]. Επιπλέον, μέσα από αυτό το σύστημα, και οι δύο γονείς συμμετέχουν στην ανατροφή του τέκνου τους, μεριμνούν για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και του προσφέρουν την ευκαιρία να μην επηρεαστεί σε τόσο μεγάλο βαθμό από τις επώδυνες συνέπειες που επιφέρει ένα διαζύγιο. Παράλληλα, σύμφωνα με το Ψήφισμα 2079/2015

του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού^[11] αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα των παιδιών η επαφή τους και η συχνή συνδιαλλαγή τους και με τους δύο γονείς τους, διότι, μέσω αυτής της διαδικασίας, το παιδί αισθάνεται ψυχικά και σωματικά ολοκληρωμένο και υπάρχει μικρότερος κίνδυνος να αναπτύξει προβλήματα συμπεριφοράς^[12].

Περιεχόμενο της συνεπιμέλειας είναι η κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας, κυρίως σε λειτουργικό αλλά και σε χρονικό επίπεδο, αφού και οι δύο γονείς συμπράττουν και συναποφασίζουν όχι μόνο για τα κύρια θέματα που αφορούν το τέκνο τους (ονοματοδοσία, διενέργεια σοβαρών ιατρικών επεμβάσεων και θρησκευτική διαπαιδαγώγηση), τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπηση του σε κάθε δίκη ή δικαιοπραξία αλλά και για όλα τα θέματα που σχετίζονται με την ανατροφή του^[13]. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο, και οι δύο γονείς ενεργούν από κοινού στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του τέκνου τους.

Παράλληλα, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι και στο προϊσχύσαν δίκαιο του Αστικού Κώδικα μπορούσε να εφαρμοσθεί σύστημα συνεπιμέλειας, όπως είχε συμβεί σε αρκετές περιπτώσεις. Στο πλαίσιο αυτό, και οι δύο γονείς παρέμεναν φορείς της γονικής μέριμνας μετά την λύση του γάμου τους και το δικαστήριο, κατά τη ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας, είχε τη δυνατότητα, να καταλείψει την άσκηση της γονικής μέριμνας λειτουργικά ή χρονικά ή να την αναθέσει μόνο στον έναν γονέα, ανάλογα με το συμφέρον του τέκνου ή ακόμη και να ορίσει ότι η γονική μέριμνα ασκείται και από τους δύο γονείς, εφόσον αυτοί συμφωνούσαν ορίζοντας, παράλληλα και τον τόπο κατοικίας του τέκνου (1513 ΑΚ). Με αυτόν τον τρόπο το δικαστήριο έκρινε κατά περίπτωση και με γνώμονα το

Το παράδειγμα της Ευρώπης ώθησε τον εθνικό νομοθέτη να αναθεωρήσει διατάξεις του Οικογενειακού Δικαίου, όχι για να εισάγει εκ νέου το θεσμό της συνεπιμέλειας αλλά για να καταστήσει πιο αποδοτικό το εν λόγω σύστημα για την οικογενειακή ζωή του τέκνου

^[7] Έφη Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο Επιτομή, Εκδ. Σάκουλα, 2011, σελ. 451.

^[8] Έφη Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη, ό.π., 2011, σελ. 451.

^[9] Δ. Παπαδοπούλου - Κλαμαρή, Άσκηση γονικής μέριμνας μετά το διαζύγιο, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας, Δεκέμβριος 2020, σελ 1209.

^[10] Συνήγορος του Πολίτη, Προτάσεις για την Αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου, Ελληνική Δικαιοσύνη, Μάιος 2021, σελ.290-310.

^[11] Συνήγορος του Πολίτη, Προτάσεις για την Αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου σε Ελληνική Δικαιοσύνη, Μάιος 2021, σελ.290-310.

^[12] Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία, ό.π.

^[13] Δ. Παπαδοπούλου - Κλαμαρή, ό.π., σελ. 1209.

Νόμος 4800/2021

συμφέρον του τέκνου και αποφάσιζε ποιος ήταν για τη συγκεκριμένη περίπτωση ο πιο ωφέλιμος για το τέκνο^[14] τρόπος κατανομής της άσκησης της γονικής μέριμνας^[15].

Γ. Υπέρ της συνεπιμέλειας έχουν διατυπωθεί και μη νομικά επιχειρήματα: Σύμφωνα με την εισήγηση της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας^[16] «η συνεπιμέλεια συμβάλλει στην διατήρηση και την ενίσχυση της σχέσης του τέκνου και με τους δύο γονείς του, καθώς και στην συνολική ανάπτυξη του^[17]. Η αποκοπή του πατέρα από το τέκνο επιδρά δυσμενώς στην ψυχοσύνθεση αυτού και ενέχει κινδύνους για την ψυχική του υγεία»^[18].

Δ. Παρόμοιο, αν και με σημαντικές καινοτομίες, είναι και το σύστημα της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας που εισήχθη με τον ν. 4800/2021, στο πλαίσιο του οποίου οι γονείς πλέον συνασκούν τη γονική μέριμνα, με σκοπό να συνεισφέρουν εξίσου στην ηθική, ψυχική, και πνευματική εξέλιξη του τέκνου τους.

Η συνεπιμέλεια, όπως καθιερώθηκε με τον ν. 4800/21 παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες, οι οποίες, ίσως της στερήσουν τη δυνατότητα να επιτύχει τους προαναφερθέντες σκοπούς της και ιδίως το να συμβαδίσει με τις ανάγκες της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Παρατηρείται ότι η επιτυχία αυτού του συστήματος στηρίζεται σε μια βασική προϋπόθεση: Στο γεγονός ότι και οι δύο γονείς διαθέτουν την ανάλογη ωριμότητα και είναι σε θέση να παρακάμψουν τις τυχόν προσωπικές τους αντιπαράθεσεις και έριδες. Όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό, διότι ανάμεσα στο πρώην ζευγάρι επικρατούν εχθρικές σχέσεις οι οποίες οδηγούν σε φιλονικίες. Με την καθιέρωση της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας, πολλές φορές, οξύνονται ακόμη

περισσότερο οι εντάσεις και οι προστριβές στις μεταξύ τους σχέσεις, γεγονός το οποίο επιδρά δυσμενώς στην ψυχοσύνθεση του τέκνου τους^[19].

Επίσης, είναι απαραίτητο να διευκρινίσουμε ότι η καθιέρωση του κανόνα της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας δεν αποτελεί νομική υποχρέωση της Ελλάδος, υπό την έννοια της ανάγκης εναρμόνισης προς το διεθνές και το ευρωπαϊκό δίκαιο, που έχουν υπερεθνική ισχύ.

Βασική επίκριση που δέχθηκε ο ν. 4800/2021, είναι ότι εστιάζει περισσότερο στο συμφέρον των γονέων, παρά στο συμφέρον του τέκνου και, ως εκ τούτου, φαίνεται να χάνεται ο απολύτως παιδοκεντρικός χαρακτήρας του οικογενειακού δικαίου του ΑΚ που ίσχυε ως τώρα^[20].

Όμως, ποιος θεωρείται ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος για την κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας; Ο αείμνηστος καθηγητής Παπαχρίστου^[21] απορρίπτει την χρονική κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας, διότι θεωρούσε ότι επηρεάζει με δυσμενές τρόπο το τέκνο επειδή το ίδιο αναγκάζεται να μοιράζει τον χρόνο του ανάμεσα σε δύο διαφορετικά σπίτια και μεταβάλλεται ο καθημερινός τρόπος ζωής του, γεγονός που δεν βοηθάει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου. Από την άλλη πλευρά, η λειτουργική κατανομή υπολειπόμενων της επιμέλειας^[22] έπεται από συμφωνία των γονέων ή απόφαση του δικαστηρίου θα αρκούσε για να συμβάλει ώστε και οι δύο γονείς να διατηρούν έντονο συναισθηματικό δεσμό με το τέκνο τους και να συνεισφέρουν με εποικοδομητικό τρόπο στην ανατροφή του.

Η πρακτική εφαρμογή της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας ενδέχεται να προκαλέσει δυσκολίες στην καθημερινή ζωή του τέκνου καθώς και στις σχέσεις του με τους γονείς, άποψη που υιοθετούσε και ο καθηγητής Παπαχρήστου

^[14] Κ. Φουντεδάκη, Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στο Οικογενειακό Δίκαιο - Γενικές επιστημονικές για τη γονική μέριμνα- Ζητήματα επικοινωνίας, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας, Δεκέμβριος 2020, σελ. 1213.

^[15] ΜΠρΘεσσαλονίκης 12091/2018, ΜΠρΚοζάνης 40/2016, ΜΠρΚαβάλας 109/2020.

^[16] Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία, Η συνεπιμέλεια είναι σημαντική για την ψυχική ισορροπία των παιδιών (<https://www.psychologynow.gr/arthra-psychologias/oikogeneia-kai-paidi/diazgio/10140-h-synepimeleia-cinai-simantiki-gia-tin-psyxiki-isorropia-ton-paidion.html>), Psychology Now, 2021, σελ. 1-10.

^[17] Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία, ό.π., σελ. 1-10.

^[18] Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία, ό.π.

^[19] Γ. Γεωργιάδης, Ζητήματα από την κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας, Νοέμβριος 2016, σελ. 903.

^[20] Άρθρο στην Εφημερίδα Καθημερινή, Συνεπιμέλεια: Η Μαριέττα Γιαννάκου δεν ψηφίζει το νομοσχέδιο (<https://www.kathimerini.gr/politics/561369061/synepimeleia-i-marietta-giannakoy-den-psifizei-to-nomoschedio/>), 19.05.21.

^[21] Γ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 903.

^[22] Γ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 903.

Οικογενειακό Δίκαιο

III. Ανάλυση των σημαντικότερων αλλαγών του ν.4800/2021

Ο ν.4800/2021 προκάλεσε διάφορες αντιδράσεις στους νομικούς κύκλους, αλλά και στην κοινωνία, γενικότερα, για τις αλλαγές που επέφερε στα ζητήματα που σχετίζονται με τις σχέσεις γονέων και τέκνων. Πιο συγκεκριμένα, η αναμόρφωση του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου οδήγησε στην εμφάνιση ορισμένων ενστάσεων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο διατυπώθηκαν ορισμένες διατάξεις στο νόμο. Ειδικότερα:

A. Άρθρο 56 του ΑΚ

Προστέθηκε ρύθμιση, στο άρθρο 56 του ΑΚ, σύμφωνα με την οποία η επίδοση εγγράφων που αφορούν το τέκνο γίνεται στην κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει ή τρίτου που ασκεί την γονική μέριμνα. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο, υποχρεώνεται άμεσα να ενημερώσει τον άλλον γονέα σχετικά με την επίδοση και το περιεχόμενο των εγγράφων που το αφορούν.

Η διάταξη αυτή καταρχήν επικρίθηκε με τη σκέψη ότι έχει δικονομικό χαρακτήρα, άρα, δεν έπρεπε να ενταχθεί στον ΑΚ. Επιπλέον, μέσω αυτής, να μην καθιερώνεται η υποχρέωση του γονέα με τον οποίο διαμένει το τέκνο να ενημερώσει άμεσα τον άλλον γονέα σχετικά με το περιεχόμενο αυτών των εγγράφων, αλλά μπορεί αυτός ο γονέας να παραβιάσει αυτήν την υποχρέωση του. Αυτή η ενέργειά του μπορεί, ίσως, να οφείλεται στον κλονισμό που έχουν υποστεί οι μεταξύ τους σχέσεις μετά το διαζύγιο ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης. Με αυτόν τον τρόπο, ο άλλος γονέας δεν ενημερώνεται για θέματα που σχετίζονται με το τέκνο του. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο θα τηρεί αυτή την υποχρέωση του για ενημέρωση του άλλου γονέα σχετικά με το περιεχόμενο των εγγράφων που αφορούν το τέκνο, η Ένωση Δικαστών^[23] πρότεινε το εξής: Να προστεθεί στο άρθρο 1532 εδ.β' του ΑΚ ότι η παράλειψη ενημέρωσης για επιδόσεις εγγράφων κατ' άρθρο 56 του ΑΚ συνιστά

κακή άσκηση της γονικής μέριμνας. Τελικά δεν έγινε σχετική προσθήκη στην ενδεικτική απαρίθμηση περιπτώσεων κακής χρήσης της γονικής μέριμνας κατά την τροποποίηση της ανωτέρω διάταξης.

B. Άρθρο 1520 του ΑΚ

Στο άρθρο 1520 του ΑΚ ρυθμίζονται τα ζητήματα της προσωπικής επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο το τέκνο δεν διαμένει: Ειδικότερα, το άρθρο 1520 παρ.1 ορίζει: «Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση της, κατά το δυνατό, ευρύτερης επικοινωνίας με αυτό, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο η φυσική παρουσία και επαφή του με το τέκνο, όσο και η διαμονή του τέκνου στην οικία του. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο οφείλει να διευκολύνει και να προωθεί την επικοινωνία του τέκνου με τον άλλο γονέα σε τακτική χρονική βάση».

Με την ίδια διάταξη του νέου νόμου εισήχθη, επίσης, μια σημαντική καινοτομία, η οποία αποτέλεσε – και όχι άδικα – αντικείμενο σφοδρής νομικής κριτικής: Ότι «χρόνος επικοινωνίας του τέκνου με φυσική παρουσία με τον γονέα, με τον οποίο δεν διαμένει, τεκμαίρεται στο ένα τρίτο (1/3) του συνολικού χρόνου επικοινωνίας, εκτός αν...». Η προαναφερθείσα διατύπωση^[24] είναι διφορούμενη και δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα, διότι δεν διευκρινίζεται ο ορισμός του συνολικού χρόνου επικοινωνίας. Ως συνολικός χρόνος επικοινωνίας^[25] μπορεί να νοηθεί ο συνολικός χρόνος επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο (εξάλλου αυτόν αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας) ή ο συνολικός χρόνος επικοινωνίας του τέκνου και με τους δύο γονείς του. Άρα, δεν υπάρχει σαφής ερμηνευτική κατεύθυνση προς τον εφαιρμοστή αυτής της αόριστης νομικής έννοιας. Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί ότι η καθιέρωση του ανωτέρω τεκμηρίου δεν αποτελεί τον ενδεδειγμένο τρόπο κατανομής του χρόνου επικοινωνίας του τέκνου με κάθε γονέα,

Γονικά δικαιώματα και υποχρεώσεις βαρύνουσας σημασίας που απορρέουν από το νέο ν. 4800/2021

^[23] Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, Προτάσεις της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων για τις Μεταρρυθμίσεις στο Οικογενειακό Δίκαιο, Δημοσίευση της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, Απρίλιος 2021, σελ. <https://ende.gr/>

^[24] Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, Προτάσεις της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων για τις Μεταρρυθμίσεις στο Οικογενειακό Δίκαιο, Δημοσίευση της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, Απρίλιος 2021, σελ. <https://ende.gr/>

^[25] Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, ό.π..

επειδή το δικαστήριο δεν έχει πλέον τη δυνατότητα να λάβει υπόψη του την ιδιομορφία της κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης, απλώς προβαίνει σε μαθηματικούς υπολογισμούς σύμφωνα με την παρακάτω διάταξη^[26]. Ο χρόνος^[27] του κάθε γονέα με το τέκνο του δεν πρέπει ρυθμίζεται με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο επιλύονται οι οικονομικές διαφορές των συζύγων (1/3 τεκμήριο συμμετοχής στα αποκτήματα του συζύγου, ΑΚ 1400). Ο χρόνος επικοινωνίας με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο πρέπει να προσδιορίζεται με γνώμονα το συμφέρον του τέκνου και με ποιοτικά στοιχεία, πράγμα που δεν διασφαλίζεται από την ανωτέρω ρύθμιση.

Γ. Άρθρο 1532 του ΑΚ

Στο νέο άρθρο 1532 του ΑΚ ορίζονται ποια είναι τα κριτήρια της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, βάσει των οποίων το δικαστήριο κρίνει αν πρέπει να αφαιρεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας από τον υπαίτιο γονέα. Τα κριτήρια αυτά είναι ιδίως τα εξής: α. Η υπαίτια μη συμμόρφωση προς αποφάσεις και διατάξεις δικαστικών και εισαγγελικών αρχών που αφορούν το τέκνο ή προς την υπάρχουσα συμφωνία των γονέων για την άσκηση της γονικής μέριμνας, β. η διατάραξη της συναισθηματικής σχέσης του τέκνου με τον άλλο γονέα και την οικογένειά του και η με κάθε τρόπο πρόκληση διάρρηξης των σχέσεων του τέκνου με αυτούς, γ. η υπαίτια παράβαση των όρων της συμφωνίας των γονέων ή της δικαστικής απόφασης για την επικοινωνία του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει και η με κάθε άλλο τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας, δ. η κακή άσκηση και η υπαίτια παράλειψη της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας από τον δικαιούχο γονέα, ε. η αδικαιολόγητη άρνηση του γονέα να καταβάλει τη διατροφή που επιδικάστηκε στο τέκνο από το δικαστήριο ή συμφωνήθηκε μεταξύ των γονέων, στ. η καταδίκη του γονέα, με οριστική δικαστική απόφαση, για ενδοοικογενειακή βία ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Αυτά τα κριτήρια θα μπορούσαν να εμπλουτισθούν και με πρόσθετες σημαντικές παραμέτρους όπως είναι παραδείγματος χάριν: η αδιαφορία για την υγεία και την εκπαίδευση του τέκνου από τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει. Υποστηρίχθηκε^[28] αρχικά ότι ο δικαστής λειτουργεί περιορισμένα με βάση αυτά – τα ενδεικτικά πάντως κριτήρια – τα οποία, στην πράξη, θα λειτουργήσουν ως αυστηρές κατευθυντήριες γραμμές για τον δικαστή και δεν έχει την ίδια, όπως προ της μεταρρύθμισης ευχέρεια να κρίνει με βάση τις ιδιαιτερότητες της κάθε υπόθεσης. Ωστόσο, η λέξη «ιδίως» οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η σχετική απαρίθμηση είναι ενδεικτική και ως τέτοια πρέπει να την εκλάβει ο δικαστής.

Επίλογος

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Ο τρόπος με τον οποίο ασκείται η γονική μέριμνα αποτελεί ένα ζήτημα βαρύνουσας σημασίας, επειδή, μέσω αυτού, πρέπει να προωθείται και να εξυπηρετείται το συμφέρον του τέκνου. Η ψήφιση του ν. 4800/2021 επέφερε σημαντικές αλλαγές πάνω σε θέματα που άπτονται του τρόπου άσκησης της γονικής μέριμνας μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης. Βασική καινοτομία του νέου θεσμικού πλαισίου υπήρξε η καθιέρωση του κανόνα της υποχρεωτικής συνεπιμέλειας. Όμως, ο τρόπος με τον οποίο εισήχθη δημιουργήσε εύλογες αμφιβολίες για το εάν όντως επιτυγχάνει αυτό τον σκοπό και εάν όντως η ελληνική κοινωνία και συγκεκριμένα οι διαζευγμένοι γονείς είναι έτοιμοι να λειτουργήσουν με βάση το συγκεκριμένο σύστημα και να παραμερίσουν τις διαφορές τους, ώστε να δημιουργηθεί ένα ήρεμο και φιλικό κλίμα για το τέκνο τους.

Αλλαγές υπήρξαν και στα άρθρα 1520 και 1532 του ΑΚ που αφορούν το δικαίωμα της επικοινωνίας και τις συνέπειες της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας οι οποίες, παρά τα θετικά τους σημεία, όπως αναλύθηκε παραπάνω, δεν κρίνονται επαρκείς για τη διαφύλαξη του συμφέροντος του τέκνου.

Γονικά δικαιώματα και υποχρεώσεις βαρύνουσας σημασίας που απορρέουν από το νέο ν. 4800/2021

^[26] Βλ. το από 5.4.2021 Δελτίο Τύπου της Εταιρείας Οικογενειακού Δικαίου, Απρίλιος 2021, <http://www.eod.gr/timeliness/events/forthcoming/item/191-deltio-tyπου-aprilios-2021>

^[27] Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου, ό.π..

^[28] Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου, ό.π..

Οικογενειακό Δίκαιο

Θα μπορούσε να συναχθεί, συνεπώς, το γενικότερο συμπέρασμα ότι, με τον ν. 4800/2021, προέκυψαν κάποιες αλλαγές, οι οποίες στο μέλλον, ίσως, δημιουργήσουν ερ-

μηνευτικά προβλήματα στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης και τα οποία θα κληθεί να επιλύσει η νομολογία.

•••••

Η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τέκνου είναι πάντα το μέλημα του νομοθέτη και αλλά του δικαστηρίου που ερμηνεύει τον νόμο περί της συνεπιμέλειας